

DIEREN, Edmond van, advocaat, politicus (Gent 11 november 1879 - Brussel 29 januari 1961).

Zijn grootvader was de uitgever Van Dieren, die het Handelsblad en werken van Hendrik Conscience publiceerde. Edmond van Dieren, oudste van vier kinderen, studeerde twee jaren aan het St.-Barbaracollege te Gent, waarna het gezin naar Herenthout verhuisde en hij de humaniora voltooide aan het college te Herentals. Van Dieren studeerde rechten in Leuven, waar hij in 1902 promoveerde en hij zich als advocaat vestigde. Van 1904 af werd hij een veel gevraagd pleiter: in het totaal behandelde hij voor het Assisenhof van Brabant 85 zaken. In de Eerste Wereldoorlog werd hij krijgsgevangen gemaakt, maar in januari 1915 ontkwam hij uit een Duits kamp en begaf zich via België en Nederland naar Londen, waar hij tot het eind van de oorlog voor de Engelse censuur werkte. In december 1918 keerde hij terug naar Leuven, waar zijn huis, zijn bibliotheek en zijn dossiers door de oorlog waren vernield. Hij bouwde zijn praktijk opnieuw op en in september 1919 verdedigde hij de activistische leider August Borms; later verdedigde hij ook de leider van de Frontbeweging, Adiel Debeuckelaere. Van 1929 tot '32 en van 1936 tot '45 was hij onafhankelijk Vlaams-nationalistisch senator voor het arrondissement Mechelen-Turnhout. De onstuimige, levendige debater genoot al die jaren en ook daarna een grote reputatie als humoristisch en sarcastisch redenaar, als vurig pleiter en vinnig maar in zijn Vlaams-nationalistische opvattingen gematigd parlementariër.

Van Dieren, van huis uit een overtuigd katholiek en behorende tot de flaminganten die de oplossing van het Vlaamse vraagstuk binnen het Belgische staatsverband zagen, maakte als jong advocaat in 1907 deel uit van de Vlaamsche Volksraad, een drukgroep in Leuven. In de jaren vóór de Eerste Wereldoorlog werd hij ook bestuurslid voor Brabant bij de oprichting van het Katholiek Vlaamsch Verbond. In 1919 nam hij de verdediging van Borms op zich, nadat deze hem had bezworen, dat er „geen Duits geld aan zijn handen kleefde”. Het proces maakte Van Dieren tot een algemeen bekende figuur, en toen datzelfde jaar parlementsverkiezingen werden gehouden, vroeg de Frontpartij hem in Antwerpen op haar lijst. Hij weigerde omdat hem, naar zijn zeggen, „geen voldoende vrijheid van handelen zou gewaarborgd zijn”. In 1921 behoorde hij tot de sprekers op de eerste

amnestie-meeting. Van Dieren bleef verder actief in organisaties als de Katholieke Vlaamsche Landsbond, ook toen hij in 1929 aanvaardde de eerste plaats te bekleden op de lijst voor de senaat van de Katholieke Vlaamsche Volkspartij, een nationalistische lijst van de Kempenaar Thomas Debacker. Een voorwaarde van Edmond van Dieren was, dat hij nooit de Groot-Nederlandse gedachte zou behoeven te verdedigen.

Van Dieren lokte in het nationalistische kamp verzet uit door zijn opvatting over de „Belgische oplossing”. Hij meende dat de nationalisten uiteindelijk in de katholieke partij zouden moeten terugkeren. De oppositie van de „harden” daartegen was er oorzaak van, dat hij in 1932 niet werd herkozen. In 1936 keerde hij terug in het parlement, maar niet als lid van het in 1933 opgerichte Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV). Hij bleef een onafhankelijk vertegenwoordiger, die het niet eens kon zijn met de extremisten en die een vurig pleitbezorger was van de concentratie-idee. Zijn naam wordt o.m. genoemd in verband met de besprekingen over het federalistisch statuut en ophefmakende debatten als die over de amnestie en de zaak-dr. A. Martens. In 1939 werd hij gekozen voor de groep die zich het Vlaamsch Nationaal Blok noemde en die een federalistisch programma had. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog was Van Dieren, ondanks zijn onafhankelijke houding en het feit dat hij geen VNV-lid was, in de senaat woordvoerder van de Vlaams-nationalistische groep. Bij de Duitse aanval legde hij, namens zijn groep, in de senaat een plechtige loyauteitsverklaring af. Drie van zijn zoons dienden in het Belgisch leger, één zou enige tijd door de Duitsers in het kamp van Breendonk worden opgesloten.

Van Dieren kante zich tegen een nieuw activisme. Hij meende als parlamentslid de Belgische regering te volgen, wat hem door de omstandigheden werd verhinderd. Het bleek dat hij toen voorkwam op de lijst van mensen die, met het oog op de Belgische staatsveiligheid, moesten worden gede-

porteed, wat met hem evenwel niet gebeurde. De willekeurige arrestaties en de omstandigheden van de deportaties verwekten in het toenmalige politieke klimaat en in de verwarring na de capitulatie grote verontwaardiging. Op 1 juli 1940 diende Van Dieren in het Gerechtshof in Brussel een zinnebeeldige kaakslag toe aan de auditeur-generaal Ganshof van der Meersch, die volgens velen grote verantwoordelijkheid voor de gang van zaken droeg. Van Dieren diende bij het Belgische gerecht dienaangaande ook klacht in. Tijdens zijn proces, na de oorlog, zou die kaakslag door zijn verdedigers worden uitgelegd als een uiting van zijn verontwaardiging om het onrecht en van zijn ontgoocheling, omdat men door dit onrecht de naar verzoening met België strevende politiek dwarsboomde.

Tijdens de bezetting verdedigde hij, naar het getuigenis van deken van de balie A. Delvaux, volledig belangeloos, maar met risico voor zijn eigen persoon, een aantal door de Duitsers voor hun krijgsgerecht gebrachte Belgen. Na de oorlog werd (op 9 augustus 1945) de parlementaire onschendbaarheid van de senator opgeheven, waarbij hij werd verdedigd door zijn politieke tegenstander, de katholieke senator August de Boodt. Er volgde een proces voor de Krijgsraad in Brussel, die hem op 28 februari 1946 tot acht jaar gevangenisstraf veroordeelde. De beschuldiging luidde, dat de „kaakslag” en de daarmee gepaarde publiciteit eigenlijk verklikking betekenden. Van Dieren zou daarna ook de collaboratie met de bezetter hebben gesteund. Hij ging in beroep en op 8 juni 1946 veranderde het Krijgshof in Brussel de straf in vijf jaar. Omwille van een procedurefout werd dit arrest verbroken en op 26 april 1947 sprak het Krijgshof in Gent een nieuwe straf uit: drie jaar. Na een nieuwe verbreking wegens een fout werd Van Dieren door het Krijgshof te Luik op 18 november 1947 – nadat hij anderhalf jaar gevangen had gezeten – vrijgesproken. Op de achtereenvolgende zittingen kwamen vooraanstaande personen en politieke tegenstanders gunstig getuigen. Het proces van de reeds bejaarde advocaat vond grote weerklank, niet alleen omdat Van Dieren zich op spectaculaire wijze verdedigde, maar ook en vooral doordat er de verwarde politieke situatie en de complexe verantwoordelijkheden in 1940 uit bleken. Het proces wierp verder een onthullend licht op de zwakke kanten en de onrechtvaardigheden van de repressie.

Daarna heeft Van Dieren in het politieke leven geen rol meer gespeeld. Toen hij overleden was, werd door mr. A. Delvaux, de (Waalse) deken van de Brusselse balie (waar Van Dieren sinds oktober 1940 was ingeschreven), op de plechtige openingszitting van het Vlaamse Pleitgenootschap in het Gerechtshof op 18 februari 1961 een zeer opmerkelijke hulde gebracht aan zijn loyauteit, zijn voorbeeldige oprechtheid en zijn sterke persoonlijkheid.

WERKEN: *Het socialistisch gevaar* (1909); - *Het Vlaamsch incident op het Congres van Mechelen, september 1909* (1910); - *Welke houding moeten de Kath. Vl. Nationalisten aannemen tegenover de Kath. Vl. Landsbond?*, in *Het Vlaamsche Land* (12 december 1924); - *La question flamande et l'avenir de la Belgique*, in *Le Flambeau* (augustus en september 1929).

LITERATUUR: J. vander Leeuw, *Het proces Van Dieren* (1948); - *Rede van mr. A. Delvaux*, in *Rechtskundig Weekblad* (26 februari 1961); - *Scrutator* (pseudoniem van N.M. Wildiers), *Bij een herdenkingsrede*, in *De Standaard* (3 maart 1961).

GASTON DURNEZ